

A házi ipar érdekében. A nemes fűz termeléséről.

Még a múlt évben ígértem tettem gadaközönségünknek, hogy annak idejében kiküldetésem alkalmával szerzett tapasztalataim s tanulmányaim nyomán — mintegy kötelességből kifolyólag némi, utasításal szolgálóan a nemes fűz termeléséről.

Mint már általánosan tudva is van, a kefe- és kosárkészítés választott ki vidékünk házi iparúal a magas kormány által nagyon tapintatosan.

A kefe-készítéshez anyagunk: serte, lőszőr, kecskeszőr, fa, bőven van. A kosárkészítés legszokottabb anyaga a fűz (vagy mint köztünk nevezik: csigolyafűz — Bindweide). Ez az, mire nekünk nagy szükségünk van, s itt az ideje, hogy termelésére megtegyük a szükséges lépéseket.

Megvalloim öszintén: midőn Pozsony megyében azokat a beláthatlan nagy tábla fűzéseket láttam midőn megtudtam, hogy ott a valódi nemes fűz termelése mily sok fáradsággal jár, nem kis aggodalom szállott meg, gondolván: vajjon vidékünk hajlandó lesz-e egy ily növényfaj termeléséhez, melynek hasznát még ismeri, s vajjon talajunk alkalmas lesz-e annak megtermésére. Első gondom volt tehát amint haza érkeztem réjteinket fölkuatni. És mily nagy volt meglepetésem, midőn szememmel láthatam, hogy a legkitünőbb fűzfajok, melyek más tájékon nagy áldozatokkal s csak silányon termelhetők, nálunk minden gondozás nélkül s bújján tenyésznek.

De mert mindenben ha a kereset nagy, a termelésnek is növekednie kell, egy a fűztermelést, vidékünk néze a természet ezen pazar ajándékát is az új házi ipar fölléptével jobb karba venniük, tökéletesíteniük kell. Hogy ez ideig e terményt vidékünk miért nem karolta jobban föl: okát abban találok, mert ültetetlen is elég termelt minden olyas birtokosnak, s a mire eddig földfogoztak, t. i. székérszék, halfogó varsák, polyvaszék, tyukborítók s nagyfűlű radinás kosarak, még az amuget csak jószántukból termelt önkéntes fűzek mennyiségét sem vették igénybe, elannyira, hogy a legtöbb mezőföldi szegény ember kerítésül s tüzelő szerül fűzet szokott használni.

A fűz igen jövedelmező cikk, csak tanuljuk meg okosan fölhasználni. Es előhat az idő, mikor nálunk is nem a csorda rája le, hanem mint a dániai, rajnavidéki, württembergi, bajorországi stb. mocsárosokon évenként 40—60 frtot jövedelmez egy hold füzes kosarak készítésére.

A fűzet egyébre is lehet használni, és pedig szép haszonnal. Kiskunság alsó vidékein ugyanis van egy fűzfaj, melynek csak ágai fordítottan kosárkötésre. A törzsöt 6 éves korában eladják 4—5 frtért a csizmakéreg-kereskedőknek. Ezek a fát 13 centimeter hosszúságban elfűrészelik, 5—6 ctm. vékonyra elhasogatják s 50—100 vagy 250-ével csomagolják s így kerül az a kéregkereskedésbe. Ily csomagokat magam is láttam nagy mennyiségben árutatni a szegedi piacon. Ama fűz neve „arífűz”, főisme jele, hogy már 1 éves korában héja megkéregesedik. De hagyóknk mi ezt a munkát másoknak a használnók föl nem faju fűzeinket hasznosabban. Pl. hogy a luxus kosárfonást se emlitem most, fölhozok egy példát.

A Maros vidékéről évenként több szőlőt szállítanak külföldre 80,000 mázsánál. E roppant mennyiségű szőlő-export évenként több mint 400,000 szállító kosarat igényel, melyeknek nagy részét Dánia, Lengyel, Olasz-, Morvaország, Hamburg, stb. állítják elő s kevés belülük váci készítmény. Mily könnyen megkötethetnek vidékünk szegényebb lakói a tétlen téli napokban e kosarakat, melyeknek darabját 50—60 krajval fizetik s nem volna-e jó nyomorúságos zsebtüknök ama 200,000 forint, mi évenként ezekért hazánkba kivándorol s idegen iparosok száját zsiroszza, míg népünk éhez ?!

Most alkalmat kormányunk minden tekintetben eleget nyújt a tanulóhatás, csak ne legyünk rétek. A k.-vásárhelyi felső népiskolánál a kefe-készítés már az ősz óta gyakorlatban van s büszkén mondhatom, hogy kik intézettek azóta meglátogatták, készítményeinkről a legnagyobb tetszéssel nyilatkoznak s hajkeféket még Pestre is rendeltek meg tölünk.

A kosárkészítés (mükösár) is megkezdettük már s azon ténen is igyekezni fogunk töltük kitelhetőleg minden lehető megtenni, hogy a közönség melegegését kiérdemelhessük s főleg hogy annak elsajátítása iránt a közfigyelmet rokonszenvre ébresszük.

Nem hagyhatom — másokra buzdító hatásul — említés nélkül ama dícséretükre szóló érdemüket helybeli közs. isk. igazgató Székely János és tanító Majzon János uraknak, hogy ők a kefe-készítést már meglehetősen elsajátították, sőt előbbi még a kosárkötésben is szép haladást tudnak fölmutatni. Ez annyival is inkább nevezetes, mert az oktatásügyi ministerium a házi ipart tanítóik, iskolák által gondolja elterjeszteni és miként a nevelésügyi lapok gondolják e célból a jövő nyáron itt-ott tanfolyamok fognak rendeztetni.

Es most áttérek a fűz-termelésre.

En valamint a munka-megosztás, egy a termelés-megosztására utéve is az angol Smith Adam követője vagyok. Ó ugyanis elve bizonyítgatására felhoz egy példát a többek között. Mint írja, meglátogott egy gombostűgyárt, ahol 10 munkás az ahoz megkivántató munkát egymás közt fölosztva, 48,000 gombostűt készített naponta, holott ha minden embernek külön kellett volna a gombostűket teljesen elkészíteni, a leg-szorgalmasab sem állíthatott volna elő naponta 20 darabnál többet. Angolhonban az iparágak külön-külön vannak csoportosítva vidékenként; ott még a gazdaságban is megvan a megosztás, mert majd minden gazda külön-külön marbatenyésztést sz. Így kellene

velődési s humanitikus intézetek állanak elő mintegy varázsdűsére. A mit egy két ember nem képes megtenni, azt könnyen megteheti száz meg száz és ezer ember öszetett szellemi s anyagi ereje.

Ez a tudat vezérelte egyfelől azokat is, akik a „Székely mivelődségi és közgazdasági egyesület” létrehozását megindították, — s másfelől az a tudat, hogy a századokon-keresztül reánk sulyosodott mostoha viszonyok miatt sok tekintetben hátramaradt szegény székely népnél még sokkal több a tenni való, mint az említett előhaladtabb népeknél, — öszültsöt arra, hogy kezdjünk mi is tenni valamit társulás útján a székely nép szellemi s anyagi állapotának előmozdítására.

Csudadolgokat nem reméltünk ugyan kivált kezdetben, mert ismerjük szegénységünket s a társulás iránti közszellem hiányát. De igenis reméltük, hogy ha élül tűzzük ki a székelyföld égetőbb bajainak megismerését s a valódi bajok lassankénti orvoslását: lesznek, akik hazafias törekvésűnk megértve, csatlakozni fognak egyesületünkhez s így évenként egyelőre ha csak porszemnyit lendíthetünk is e nép anyagi s közmivelődségi állapotának javításán, idővel a sok kicsi nagy jóvá válhatik s öszültsöt szolgálhat majd többeknek, talán az egész székelységnek első sorban a csatlakozásra, nagyobb erő s kihatóbb tevékenység kifejtésére. Am egyetlen lépés is haladás a tétlen tepedésből. A leggyénebb tevékenység is nyeremény a társadalom terén; oly kezdet az, mely az első sikerek után bámulatos lendületet, erővet, és oly eredményekre vezetethet, melyekre idővel sokak halaja szállhat vissza. Hiszen a cseppekből lesz a kies csermely s ezekből a jötekyon folyom!

Ime, ily gondolatokkal és ily reményekkel léptek fel egyesületünk kezdeményezői, lelkesítve bizonyára a legnemesebb hazafi érzelmeik által.

Az első értekezletet ez ügyben néhány székelyföldi képviselő tartotta 1874. évi március 8-án, Budapesten; ők voltak a kezdeményezők. Ezen előértekezlet következménye lett egy ugyanazon hó 15-ére öszzehívott szélesebb körű gyűlés, melyre a székelyföldi képviselőkön kívül a fővárosban lakó vagy itt tartózkodó, különféle foglalkozású székelyek és székelygyarabátok is meghívottak.

E gyűlésen azonban tanácskozás tárgyálul határozott program nem terjesztett elő, a tanácskozás csak általánosságban folyt. Felhozott a havasok minden rendszer nélküli pusztítása, melyben a székely népek egyik főfőkéje van veszendőben; felhozott a birtokviszonyok rendezetlensége, hogy az aránylag kevés mivelődségi föld a tagosítás hiánya miatt képtelen értékesíthető, — hogy az állattenyésztés csak teng, a régi híres székely fölaj szantnyult, a jó fajú sertés-tenyésztés nem kap lábra, holott havasokon a makkon való olcsó hízalással rendkívül nagy jövedelem forrásnak lehetne alapja; e jöv tenyésztésnél nem véték figyelembe a gyapjú termelés; felhozott, hogy a bányászati, ipar — kezdetleges sülődésében vannak; gyárak nincsenek, mert nincs tüke, s hiányzik mindenben a szakképzettség; célszerű pénzintézetek hiánya miatt már az első kedvezőtlen évben a gazdák ezerei uszorsórok körmei hózá jutnak; az iskolák nagybárá a mostani igényeknek nem felelnek meg; mivelődségi és humanistikus intézeteknek alig valami nyoma, st.

Mindezek után abban történt megállapodás, hogy mitűn kétségbe nem vonható, hogy a székely nép ezen itt csak érintett bajai léteznek s azokon társulás útján, öszvetett vállakkal, természetleg s különösen a hatóságok, kormány, törvényhozás és a saját megyerésével igen sokat lehetne segíteni: hozassék létre valamely társulati szervezet s ennek bővebb megfontolása s részletes tervezet elkészítése véget egy 15 tagból álló bizottság küldetett ki.

E bizottság mindenekelőtt egy munkát lát készített, melyben előadtak tüzetesen a székelyföldön létező mivelődségi és közgazdasági hiányok s azon módok, melyek által azokon segíteni kellene. Ezen munka által tehát indokoltatott a tervezett egyesület szükségessége s mintegy általános programmul szolgált a létrejövendő egyesület teendőire nézve. E bizottság továbbá elkészítette az egyesületi tervezet is ily címmel: „Székely mivelődségi és közgazdasági egyesület.”

A bizottság ezekben irányt és alakot adván a megpendített székely egyesületi eszmének, június 21-én megint öszzehitta a nagyobb gyűlést s előbb jelzett két munkátát további tanácskozás alapjául előterjesztette. Itt elfogadtatott a „Székely m. v. és közgazd. egyesület” megalakításának tervezete s nagyjában az alapszabályok is megállapítottak s ezek egy 25 tagu, előkészítő választmánynak a végett adattak át, hogy a főbb elvekben megállapított alapszabályokat dolgozza ki részletesen, azok jóváhagyását a kormánynál eszközölje s ennek megtörténte után legjobb belátása szerinti módon bocásáson ki felhívásokat s mikor eljöttnék tartja az időt, az alapszabályok értelmében hívja ösze az első alakuló nagy gyűlést.

Az előkészítő-bizottság tehát elsőben is megállapította a „Székely mivelődségi és közgazdasági egyesület” alapszabályainak szövegét s jóváhagyását a belügyministeriumnál készítközölve, az alapszabályokat 1000 példányban kinyomatta.

Több ülésen tárgyalta a székelyföldön létező hiányok s azok orvoslása módjáról szóló, fennebb említett munkátát, s azt végre megalapítván, a „Székely m. v. és közgazd. egyesület indokolása” cím alatt hasonlóképp kinyomatta.

6 §. Ha a kölcsön-szerződésről kiállított okirat szövegében a felvettől nagyobb öszzeget visszafizetése köteleztetett: a bíró csak az okiratban felvettnek elismert tökéösszeget állapítja meg.

Az ekként megállapított töké után kamatösszeget illetőleg, jelen törvénynek a kamatokra vonatkozó intézkedései alkalmazandók.

A bekelezés vagy előjegyzés is csak a felvettnek elismert tökére és annak e törvény szerint megengedett kamataira rendelhet el.

7 §. Az 1868. XXXI. törvényeikk 2 §.-ának következő intézkedése:

„Ha a kölcsönről írásbeli szerződés nem létezik, vagy létezik ugyan, de abban a kamat csak általánosan az öszzeget vagy a kamatlábnak számszerinti meghatározása nélkül van kikötve, valamint azon esetben is, ha a kamat szerződésileg nincs kikötve, hanem az a törvény határozatainak jár: az egy évi kamat a fizetendő töké hat százalékát teszi, — valamint az 1868: XXXI. t. cikknek jelen törvény által nem érintett egyéb intézkedései továbbra is érvényben maradnak.

8 §. A jelen törvény hatályba lépte előtt lejárt kamatok a fentebbi §§. rendelkezései alá nem esnek.

Az ezen időn túl lejárandó kamatokra azonban, csak azon esetre nem terjed ki a jelen törvény hatályba, ha a nyolc százaléknál magasabb kamat a jelen törvény hatályba lépte előtt keletkezett jogérvényes ítéletben vagy peregyességben állapított meg.

Azon körülmény, hogy a magasabb kamat a jelen törvény hatályba lépte előtt felvett közzegzői okiratban van kötelezve, annak nyolcszázalékra való leszállítását nem akadályozza. Az okirat azonban közokirati erejét megtartja.

9 §. Jelen törvény határozmányai nem alkalmazandók:

a) váltó követelésekre;

b) bejegyzett kereskedőknek kölcsönös kereskedelmi ügyletekből eredő követeléseire.

10 §. Jelen törvény 1877-ik évi július 1-én lép életbe s végrehajtásával az igazságügyminister bízatik meg.

A „Székely mivelődségi és közgazdasági egyesület” keletkezéséről s működéséről.

(A székely mivelődségi és közgazdasági egyet évkönyvéből.)

Korunk egyik legjelentékenyebb jelzava az „associatio”, vagy egyesülés különféle célok kivételére. Egyesek, még a legbiztosabb s leggyonosabbak is, magukra aránylag keveset tehetnek a közérdekek előmozdítására. Az állam szintén nem képes mindenre; de nem is volna ohajdható az állam mindenható tutorága. A mely népeknél a közélet s közintézmények, vállalatok fejlesztése egészen e két tényezőre, t. i. az egyesek és állam erejére van bízva, azon népek elmondhatjuk — még nem jutottak teljes nagykorúságra s még sokáig éreznı fogják az előhaladottabb s ennél fogva hatalmasabb népek uralkodó befolyását.

A társulás az a hatalom, mely hivatta van az egyeseknek s az államnak segítségére jőni és pótolni, amit azok nem képesek létesíteni.

Hogy mily csudadolgok történnek az associatio által, láthatjuk ezt a nyugati országokban, de különösen Angliában s Észak-Amerikában, hol új telepek, városok, mesés csatornák, vasutak, alagutak, gyárak százával, ipar és kereskedelmi vállalatok, világkiállítási tárlatok, bankok, muzeumok, tudományos, közmi-

badság sokáig békóbavert érzetet, megrendíté a földet és e rendülésre egymás után hullanak porba a trónok és a föllángoló hon és szabadság szerelmek árja — a magyarban létező szabadság istené a dicsőség — ma holnap mind elsodrandja a zsarnok királyokat a föld színéről. Maholnap a népek és a nemzetek, az egyenlőség, szabadság, testvériség szent zászlója alatt öszveoidandók és az önkormányzat biztos karjain rendelkezés a szabadság, a jólét, a boldogság megdicsoült templomába felemelkedendők. Ez az emberiség elrendeltetése.

Ilyetén szivboldogító érzelmeik tamadának lelkiünkben, midőn mai napon a kantai zárdában a kézdiorbai kerület lelkészeit és kántorait s tanítóit öszseseregleni látók. Ők s illetőleg mi a független, imádvá szeretett édes hazánk, annak alkotmány és szívünkben üdvözölt kormány iránti hódolatunkat, hűségünket nyilatkozandók s a letett esküvel megpecsételendők valánk.

Végig nézünk a lelkészek során, kik a haza nehé perzeiben renditheten hűséggel, annak irányában vezeték a gondviselésök alá bízottakat, azokat a vallás igéivel buzdítván, lelkesítvén és lelkesedőket öpolván. E látomány lelkiüket boldogsággal tölté.

Mi látók e tiszteletré méltó férfiak arczaín, a keblek elszántságát, hallók a dörgő hangot, mellyen az ur oltára előtt egekre emelt kezekkel elmondák s mondók: „eketszünk hűséget hazánknak, hazánk kormányának”. S most bátran adjuk tudomására a hazának, hogy e férfiakra mindig számolhat. Hisz ezek székelyek. A székely pedig szereti hazáját, azért ha kell, élni é halmi tud is, akar is!

Éljen a haza!

Éljen KOSSUTH!

Szabó János. “
tábori lelkész.

Ennyiből áll a „Székely Hirmondó” első számának tartalma. — A többi számokról közzelebből.

(Folytatjuk.)

R. L.

(Folytatás köv.)